

П. І. Мігірін,

Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне

РОЛЬ НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ

У статті розглядаються питання, пов'язані із впровадженням у процес навчання іноземних мов сучасних технологій, спрямованих на розвиток і вдосконалення усіх видів мовленнєвої діяльності та формування у студентів професійної комунікативної компетенції.

Ключові слова: мовленнєва діяльність, інноваційні технології, комунікативна компетенція, інтерактивний процес, комп'ютер, мережа Інтернет, програмне забезпечення, мультимедійні засоби.

В статье рассматриваются вопросы, связанные с внедрением в процесс обучения иностранным языкам современных технологий, направленных на развитие и совершенствование всех видов речевой деятельности и формирование у студентов профессиональной коммуникативной компетенции.

Ключевые слова: речевая деятельность, инновационные технологии, коммуникативная компетенция, интерактивный процесс, компьютер, сеть Интернет, программное обеспечение, мультимедийные средства.

The article gives coverage of the issues related to the introduction into the foreign languages teaching process the up-to-date technologies aimed at developing and improving all kinds of speech activity and forming students' professional communicative competence.

Key words: speech activity, innovative technologies, communicative competence, interactive process, computer, network, software, multimedia.

Участь України в світових процесах інтеграції, розширення її міжнародних зв'язків значно підвищило статус іноземних мов і сприяло усвідомленню цінності цього навчального предмета в сучасному українському суспільстві.

Сьогодні і на рівні особистості, і на рівні держави визнається, що знання іноземних мов є важливою передумовою для особистих, культурних, професійних та економічних контактів у сучасному багатомовному, полікультурному, інформаційно розвиненому і мобільному світі. Визнання цього положення зумовлює нове формулювання практичних, освітніх, розвиваючих та виховних цілей навчання іноземних мов.

Викладання іноземних мов повинно відповідати вимогам часу, опиратися на останні досягнення, прогресивні здобутки науки та техніки.

Теоретичний аспект методичної підготовки викладачів іноземних мов полягає у формуванні базових знань теоретичних основ методики навчання іноземної мови про цілі, зміст, принципи і засоби навчання, про методи і прийоми формування у студентів навичок і вмінь мовленнєвої діяльності, про форми і способи контролю, планування і організацію навчального процесу, про найбільш відомі методичні напрями і підходи у навчанні іноземної мови.

Орієнтуючись на сучасний ринок праці, освіта до пріоритетів сьогодення відносить уміння оперувати такими технологіями та знаннями, що задовольняють потреби інформаційного суспільства, підготують молодь до нових ролей у цьому суспільстві. Мова йде про формування освіченої, гармонійно розвиненої особистості, здатної до постійного оновлення знань.

Збільшені вимоги до випускників вищих навчальних закладів і реалії життя спонукають викладачів вивчати і впроваджувати в навчальну практику найбільш ефективні методики і технології, творчо розвивати набутий практичний і теоретичний досвід викладання дисципліни.

Національна Доктрина розвитку освіти ставить перед педагогами завдання створити підростаючому поколінню умови для її максимального самовизначення й самовираження. Нині актуальності набуває поняття **компетентності** студента, що визначається багатьма чинниками, оскільки саме рівень компетентності, на думку багатьох міжнародних експертів, є тим індикатором, що дозволяє визначити готовність студента-випускника до життя, його подальшого особистого розвитку й до активної участі у майбутній фахово-трудова діяльності. На сучасному етапі розвитку методики зміст навчання конкретизується через іншомовні комунікативні компетенції: мовну, мовленнєву, соціокультурну, стратегічну.

Викладачу іноземної мови потрібно враховувати дані психології мовленнєвої діяльності. Відповідно до чотирьох видів мовленнєвої діяльності розрізняють мовленнєві вміння аудіювання, читання, говоріння (у діалогічній та монологічній формах) та письма.

Як відомо, ці чотири вміння складають **мовленнєву компетенцію**, а мовні знання та відповідні мовленнєві навички складають **мовну компетенцію** студентів.

Знання професійні, країнознавчі та лінгвокраїнознавчі утворюють **соціокультурну та соціолінгвістичну** компетенції студентів. Всі ці види компетенцій складають вкупі **іншомовну комунікативну компетенцію** студентів, формування якої є основною глобальною метою навчання іноземних мов.

Положення, покладені в основу сучасного навчально-виховного процесу вищих навчальних закладів, орієнтовані саме на досягнення цієї практичної мети для професійного спілкування – сформувати у студентів загальні та професійно орієнтовані **іншомовні комунікативні мовленнєві компетенції** для забезпечення їх ефективного спілкування в академічному та професійному середовищі в обраній галузі народного господарства. Цього можна досягти шляхом розвитку та вдосконалення вищезгаданих чотирьох видів мовленнєвої діяльності, поєднуючи традиційні та інноваційні методи із дотриманням принципів комунікативності [7, с. 35–37].

Комунікативна спрямованість у навчанні іноземних мов – це створення умов для мовленнєвої взаємодії.

Швидкість та якість формування комунікативної компетенції у значній мірі залежать, як справедливо зазначають автори Державного освітнього стандарту з ІМ, від рівня сформованості у студентів **загальнонавчальної компетенції**, яку поділяють на дискурсивну та стратегічну компетенції.

Дискурсивна компетенція означає вміння будувати своє мовлення (дискурс, текст) зв'язно, спираючись на знання принципів тематичної організації тексту, його структури, зв'язності, логічної організації, стилю мовлення (розмовний, офіційно-діловий, літературний, публіцистичний, науковий) та реестру мовлення (високий, нейтральний, розмовний, фамільярний, грубий, вульгарний), принципів риторичної ефективності, тобто впливу на слухача/читача.

Стратегічна компетенція, або **вміння вчитися** охоплює знання різноманітних стратегій здійснення професійної мовленнєвої діяльності у читанні, говорінні, письмі та аудіюванні. Наприклад, у читанні можна скористатись стратегією вибіркового, ознайомлювального, пошукового або вивчаючого читання фахових текстів.

До цього виду компетенції можна віднести також уміння аналізувати та оцінювати ситуацію спілкування і вибирати відповідну лінію мовленнєвої поведінки; уміння контролювати свої та чужі мовленнєві вчинки; уміння скористатись власним мовленнєвим досвідом з рідної чи іноземної мови, невербальними (паралінгвістичними) засобами для компенсації дефіциту наявних мовних засобів; уміння здійснювати самоосвіту через застосування сучасних інноваційних методів; уміння задовольняти свої фахові пізнавальні інтереси за допомогою іноземної мови.

Отже, щоб сформувати у студентів здатність і готовність до ділової та міжкультурної комунікації, необхідно навчити їх спілкуватись в рамках певних сфер, тем та ситуацій майбутньої професійної діяльності шляхом засвоєння конкретного фахового мовного та мовленнєвого матеріалу і формування відповідних навичок та вмінь.

Важливу роль у навчанні іноземних мов мають позитивні емоції. Викладачу необхідно завжди створювати на занятті таку атмосферу, щоб сама навчальна діяльність була цікавою для студентів, щоб вони постійно переживали процес оволодіння іноземною мовою як радість пізнання, долання труднощів, набуття нового засобу спілкування. Це вимагає від викладача високої психологічної культури, знання індивідуальних особливостей студентів, психології академгрупи як колективу і передбачає володіння ним засобами впливу на мотиви та інтереси студентів.

Розглянемо окремі сучасні підходи та інноваційні технології формування у студентів іншомовної комунікативної компетентності.

В сучасних умовах особливий інтерес представляють **інтерактивні технології**, метою яких є створення сприятливих умов навчання, за яких студент відчує свою успішність та інтелектуальну спроможність. Мета інтерактивного процесу – це зміна і поліпшення моделей поведінки його учасників, які виступають не лише слухачами, але й беруть активну участь у тому, що відбувається. У ході заняття студенти спільною справою отримують нові знання, організуючи корпоративну діяльність від окремої взаємодії однієї-двох осіб поміж собою й до широкої співпраці багатьох. Педагог при цьому виконує функції помічника в роботі, консультанта, організатора, стає одним із джерел інформації. Водночас студент і викладач виступають як рівноправні суб'єкти навчального процесу [5, с. 192].

На практичних заняттях викладачам слід застосовувати найефективніші технології навчання іноземних мов для професійного спілкування в групах різних спеціальностей. До них можна віднести наступні: мозковий штурм (brainstorming), асоціограму, сітку думок (mindmap), метод проектів, рольові та ділові ігри, дискусії, методи типу «снігова куля», «мереживна пилка», «кульковий підшипник» та ін.

Особливої уваги вартий **метод проектів**, який дозволяє вирішити ту чи іншу проблему в результаті самостійних пізнавальних дій та провести презентацію цих результатів у вигляді конкретного продукту діяльності. Досвід свідчить, що до цієї роботи охоче залучаються навіть пасивні студенти із низькою мотивацією чи недостатнім рівнем володіння іноземною мовою. У всіх додаються ентузіазм, емоційне піднесення, почуття самореалізації. Найефективніший спосіб заохочення студентів до запланованих дій – це стимули, які враховують сталі індивідуальні риси особистості [4]. Результати ж цих дій перевищують сподівання. Крім того, все це підвищує мотивацію студентів, оскільки в даному випадку вивчення мови стає не ціллю, а засобом створення кінцевого продукту діяльності. Усі вищезгадані інтерактивні методи допомагають реалізувати основну функцію вивчення іноземної мови, зокрема, у вищому технічному навчальному закладі – формування у студентів професійної іншомовної комунікативної компетенції, сприяючи розвиткові практичних навичок і вмінь, розширенню політико-культурної освіти. Вони мобілізують їхню увагу і пам'ять, а також мають величезне виховне значення, привчаючи їх до корисної діяльності, розвиваючи почуття відповідальності, колективізму і привчаючи до самостійності та організованості [8, с. 44].

Навчання іноземних мов сьогодні важко уявити без використання технічних засобів. Використання технічних засобів навчання передбачає наявність такої дидактичної техніки як магнітофон, відеоманітофон, DVD-програвач, комп'ютер тощо. Отже, **технічні засоби навчання** – це такі засоби, які потребують використання дидактичної техніки.

Сучасні технічні засоби навчання відіграють важливу роль у формуванні навичок та розвитку вмінь при вивченні іноземних мов. У навчальному процесі зараз широко використовуються відеограма, фонограма та відеофонограма.

В системі технічних засобів навчання обчислювальна техніка й особливо персональний комп'ютер посідають чільне місце. Цей засіб, на відміну від усіх інших, не тільки відображає, але й переробляє інформацію. У комп'ютері реалізовано найважливіший дидактичний принцип зворотного зв'язку, що дозволяє використовувати цей засіб не тільки для забезпечення навчальною інформацією, але й для керування навчальною діяль-

ністю, взявши на себе деякі з функцій викладача. Це керування втілюється за заданою програмою в процесі взаємодії студента з комп'ютером [6].

Техніко-дидактичні можливості персонального комп'ютера дозволяють студентам використовувати його таким чином:

1) комп'ютер як інструмент; 2) комп'ютер як засіб спілкування; 3) комп'ютер як технічний засіб навчання.

Комп'ютер як інструмент робить можливим:

- продукування текстів фахового характеру за допомогою спеціальних програм для створення та обробки текстів (наприклад, текстовий процесор Microsoft Word);
- виготовлення роздавальних матеріалів за допомогою спеціальних програм (Zarb, Übungen per Mausclick та ін);
- переробку введеної інформації шляхом здійснення різних перетворень (класифікація за ознакою, сортування, упорядкування, переадресування тощо);
- створення власних мультимедійних презентацій (наприклад, Microsoft Power Point).

Мультимедійні засоби дозволяють задіяти майже всі органи чуття студентів, поєднуючи друкований текст, графічне зображення, рухоме відео, статичні фотографії та аудіозапис, створюючи «віртуальну реальність» справжнього спілкування. Доведено, що застосування мультимедійних матеріалів та комп'ютерних мереж скорочує час навчання майже втричі, а рівень запам'ятовування через одночасне використання зображень, звуку, тексту зростає на 30-40 відсотків [3].

Завдяки всесвітній мережі Інтернет з'явилися досить великі можливості для спілкування. Студент, так само як і викладач, отримує доступ до міжнародних інформаційних центрів, бібліотек різних університетів, банків наукової, навчальної і програмної інформації, розміщених у різних країнах. Усе це є особливо важливим для студентів, які займаються науковими дослідженнями. За допомогою електронної пошти e-mail існує значна кількість спільних проєктів між студентами різних закладів освіти в усьому світі [2, с. 242]. Комп'ютер як засіб спілкування уможлиблює також організацію та проведення *дистанційного навчання*. Навчальний процес проходить під постійним наглядом, керівництвом та контролем викладача;

Комп'ютер як технічний засіб навчання робить можливим:

- сприйняття й аналіз друкованої інформації, що вводиться в нього за допомогою клавіатури, та інформації у звуковій формі через мікрофон, здійснення контролю та оцінки знань, умінь і навичок студента;
- надання навчальної інформації в зоровій (текст, графіка, малюнок, відео) та звуковій (мова, музика, функціональні шуми) формах;
- забезпечення можливості багаторазового повторення навчального матеріалу, вправ і тренувань у різних видах навчальної діяльності;
- створення мовного середовища.

В сучасних умовах комп'ютер являє собою поліфункціональний технічний засіб навчання, який покликаний виконувати цілий комплекс дидактичних функцій. Однією з найбільш важливих властивостей є діалогічна форма взаємодії студента з комп'ютером, що дозволяє використовувати персональний комп'ютер як мовного партнера. Ця властивість має особливо важливе значення для поглибленого вивчення іноземної мови, зокрема, для моделювання проблемних ситуацій або тренування з метою закріплення навичок мовленнєвої діяльності. При цьому студенти не відчувають незручності, припускаючись помилки, і отримують чіткі інструкції, як її виправляти. Водночас студент має можливість індивідуально переходити до опрацювання наступної частини навчальної інформації і може самостійно вибирати рівень складності навчального матеріалу.

Застосування на заняттях комп'ютерних навчальних програм спрямоване на розвиток комунікативних здібностей студентів. Крім цього, використання комп'ютерних технологій у викладанні іноземної мови дозволяє відійти від традиційних форм навчання й підвищити індивідуалізацію навчальної діяльності студентів, оптимізувати засвоєння мовних структур та граматичних правил, а також подолати монотонність заняття при формуванні мовленнєвої та комунікативної компетенції студентів [1].

Комп'ютер сприяє не тільки розвитку самостійності, творчих здібностей студентів, але й дозволяє змінити саму технологію надання освітніх послуг, зробити заняття більш наочним і цікавим. Комп'ютер сприяє здійсненню диференціації та індивідуалізації навчання, формуванню політехнічних знань, дозволяє більше уваги приділяти професійній орієнтації.

Варто зауважити, що сам комп'ютер, так само як магнітофон, відеоманітофон та інша дидактична техніка, не здатний забезпечити вищезгадані можливості. Для цього необхідне відповідне програмне забезпечення та дидактичні матеріали, за допомогою чого власне і здійснюється процес навчання.

Для організації та підтримки навчального процесу доцільним є використання *навчальних програм*. Характерним для цих програм є те, що їхнє наповнення (зміст) є сталим і незмінним. Під час роботи з навчальною програмою діє методичний прийом «перенесення» студентів в іншомовну ситуацію, наближену до реального життя.

Серед навчальних програм з іноземних мов слід виділити **власне навчальні** програми *Learn to speak English, Round up, Azar Interactive, GCSE* (англ.), *Einblicke, Von Aachen bis Zwickau* (нім.), *Français* (франц.) та **авторські** програми, або програми-шаблони (*Autorensuite, MM Tools, Hot Potatoes*).

Скype – безкоштовне програмне забезпечення з закритим кодом, що забезпечує текстові, голосовий зв'язок і відеозв'язок через Інтернет між комп'ютерами (IP-телефонія), опціонально використовуючи технології пірінгових мереж, а також платні послуги для дзвінків на мобільні і стаціонарні телефони.

Окремо варто виділити такі допоміжні засоби як електронні словники, довідники та енциклопедії, які використовуються у навчальному процесі. Серед них чільне місце займають *Multitex, Linguo, Ectaco, PC-Bibliothek, Encarta, Weltatlas* та ін.

Використання навчальних комп'ютерних програм дозволяє викладачу перекласти частину своєї роботи на комп'ютер, роблячи при цьому навчання більш насиченим, різноманітним, інтенсивним. Але комп'ютер не замінює викладача, а тільки доповнює його, бо викладач постійно консулює студента.

Слід зауважити, що впровадження комп'ютерних технологій, Інтернет-технологій в навчальний процес вимагає від ВНЗ створення спеціальних комп'ютерних класів, забезпечення закладів комп'ютерами нового покоління, а також проведення курсів підвищення кваліфікації викладачів з метою підвищення рівня їхньої комп'ютерної грамотності.

Відтак можемо констатувати, що використання сучасних новітніх технологій під час вивчення іноземних мов дає можливість студентам засвоїти більше матеріалу за коротший термін, активізує їхню навчальну діяльність, відкриває можливості для індивідуального навчання, посилює мотивацію вивчення мови, забезпечує ефективну наочність навчального процесу і тим самим сприяє поступовому формуванню у студентів відповідної до сучасних вимог іншомовної комунікативної компетенції.

Література:

1. Далингер В. А. Компьютер и развитие творческого мышления студентов / В. А. Далингер. – [Електронний ресурс], 2009. – Режим доступу : www.nsu.ru/archieve/conf/nit/95.
2. Кужель О. М. Використання персонального комп'ютера у вивченні іноземних мов / О. М. Кужель // Нові інформаційні технології навчання в навчальних закладах України: Науково-методичний збірник, вип. 8. – Одеса : Друк, 2010. – 242 с.
3. Куниця Л. І., Шапран Л. В. Викладання іноземної мови у вищих технічних навчальних закладах засобами мультимедійних технологій / Л. І. Куниця, Л. В. Шапран // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua/>.
4. Куріч М. А. Використання інтерактивних технологій на уроках іноземної мови / М. А. Куріч // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/>.
5. Пометун І. О. Інтерактивні технології навчання / І. О. Пометун. – К. : Видавництво А. С. К., 2004. – 192 с.
6. Рибалко Т. В. Використання комп'ютерних технологій при вивченні іноземних мов /Т. В. Рибалко. – [Електронний ресурс], 2011. – Режим доступу : www.intconf.org <Архів> Соціум. Наука. Культура.
7. Сініцина В. В. Розвиток професійно спрямованих комунікативних навичок студентів у процесі вивчення ділової англійської мови / В. В. Сініцина. – Донецьк : Науково-методичний збірник. – Вип. 4. – 2009. – С. 35–37.
8. Тесліна О. В. Проектні форми роботи на занятті з англійської мови / О. В. Тесліна. – К. : Іноземні мови. – № 3. – 2010. – 44 с.